

Міністерство освіти і науки України

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Факультет іноземної філології

Кафедра англійської мови

Кваліфікаційна робота

з теми: «СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

»

Виконавець: здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
групи Ang1-M24
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)
за освітньо-професійною програмою
«Середня освіта (Англійська мова
і зарубіжна література)»
Альчинський Богдан Юрійович

Керівник: Фрасинюк Н.І.,
кандидат філологічних наук, доцент,
старший викладач
кафедри англійської мови

Рецензент:
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германських мов
та зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ..	7
1.1 Категорія питальності в логіко-філософському аспекті.....	7
1.2 Питальне речення в межах теорії мовленнєвої діяльності	
1.3 Визначення та роль питальних речень в англійській мові.....	
1.4 Семантико-прагматичні особливості питальних речень.....	
Висновки до першого розділу.....	
 РОЗДІЛ 2 СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
2.1 Структурні особливості питальних речень англійської мови	
2.1 Семантичні особливості питальних речень англійської мови	
Висновки до другого розділу	
 РОЗДІЛ 3. ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
3.1 Контекстуальні чинники тлумачення питальних речень	
3.2 Прагматичні особливості питальних речень англійської мови	
Висновки до другого розділу	
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	

ВСТУП

Питальні речення є одним із ключових інструментів організації комунікації, оскільки саме через них мовець встановлює контакт із співрозмовником, отримує необхідну інформацію, виражає емоції, уточнює позиції або здійснює прагматичний вплив. У сучасній англійській мові система питальних конструкцій вирізняється значною різноманітністю структурних моделей та широким спектром семантичних і прагматичних функцій. Це зумовлює підвищений науковий інтерес до їх аналізу в межах лінгвістики комунікації, прагматики, синтаксису та функціональної граматики.

Актуальність дослідження визначається потребою комплексного вивчення питальних речень не лише як граматичних структур, а як засобів реалізації різних комунікативних інтенцій. Сучасна англійська мова, зокрема її розмовний та медіадискурс, характеризується підвищеною експресивністю та прагматичною насиченістю, що виявляється у використанні питальних конструкцій для вираження емоцій, впливу на адресата, створення інтерактивності та підтримання комунікативної динаміки. Питальні речення часто виконують функції, що виходять за межі власне запиту інформації: вони можуть виражати здивування, іронію, сумнів, позитивну чи негативну оцінку, стриману критику, заохочення або навіть конфронтацію. Саме тому їх структурно-семантичний та прагматичний аналіз є важливим для глибшого розуміння механізмів міжособистісної англомовної взаємодії.

Мета роботи полягає у комплексному аналізі типів питальних конструкцій англійської мови та з'ясуванні їх структурних, семантичних і прагматичних характеристик у різних контекстах сучасного англомовного дискурсу.

Для досягнення мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

1. описати категорія питальності в логіко-філософському аспекті;
2. проаналізувати питальне речення в межах теорії мовленнєвої діяльності;
3. описати класифікацію питальних речень;
4. проаналізувати структурні особливості питальних речень англійської мови;
5. визначити семантичні особливості питальних речень англійської мови;

;

б. проаналізувати прагматичні особливості питальних речень англійської мови.

Об'єктом дослідження є питальні речення сучасної англійської мови.

Предметом дослідження є структурні моделі питальних речень, семантичні особливості та прагматичні функції в комунікативному процесі.

Матеріалом дослідження слугують приклади питальних речень, відібрані з художніх текстів сучасної англійської мови. Добір матеріалу здійснювався з урахуванням різних типів питальних конструкцій (загальних, спеціальних, розділових, альтернативних, риторичних) з метою виявлення їх структурних, семантичних і прагматичних особливостей у реальному мовленні.

Наукова новизна роботи полягає у всебічному аналізі питальних речень англійської мови з урахуванням їхніх структурних, семантичних і прагматичних характеристик у сучасному комунікативному просторі. У дослідженні поєднано традиційний граматичний підхід із сучасними лінгвопрагматичними принципами аналізу, що дозволяє розкрити взаємозв'язок між формою питального висловлення та його комунікативною функцією.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у процесі навчання англійської мови, зокрема при формуванні комунікативної компетентності, розвитку навичок діалогічного мовлення та розуміння прагматичних аспектів питальних конструкцій. Матеріали роботи можуть бути застосовані у курсах теоретичної граматики, стилістики, лінгвопрагматики, а також при укладанні навчально-методичних посібників і практичних завдань для студентів філологічних спеціальностей.

Дослідження здійснювалося на основі використання таких методів і прийомів: описового методу, який забезпечив систематизацію та узагальнення теоретичних відомостей про структурні та семантичні характеристики питальних речень; методу лінгвістичного спостереження та інтерпретації, що дав змогу описати фактичний матеріал і визначити особливості функціонування питальних конструкцій у сучасному англомовному дискурсі; структурно-семантичного аналізу, застосованого для класифікації типів питальних речень і з'ясування їх

внутрішніх граматичних та смислових зв'язків; прагматичного аналізу, який дозволив виявити комунікативні інтенції мовця та функції питальних конструкцій у різних ситуаціях спілкування; контекстуально-інтерпретаційного методу, спрямованого на встановлення залежності між формальною структурою запитання та його фактичним значенням.

Структура роботи. Наукове дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, описано методи дослідження та розкрито практичне значення.

У **першому розділі** «Теоретичні засади дослідження питальних речень» розглянуто теоретичні засади дослідження питальних речень англійської мови. Проаналізовано наукові підходи до визначення поняття питального речення, його структурно-семантичних особливостей та класифікацій. Окрема увага приділяється розгляду основних типів питальних конструкцій (загальних, спеціальних, альтернативних, розділових і риторичних) та їхніх граматичних характеристик. Також у розділі узагальнено погляди провідних лінгвістів щодо функціонально-комунікативної природи питальних речень і окреслено роль інтонації та контексту в реалізації запитальної інтенції.

У **другому розділі** «Структурно-семантичні особливості питальних речень англійської мови» подано практичний аналіз структурно-семантичних особливостей питальних речень англійської мови на основі вибраного фактичного матеріалу. Проаналізовано засоби вираження запитальної інтенції, варіативність мовленнєвих стратегій і тактик, уживаних мовцями, та роль контексту у формуванні значення питальних висловлень.

У **третьому розділі** «Прагматичні особливості питальних речень англійської мови» детально розглянуто прагматичні функції питальних речень, виділивши основні типи інтерогативів за комунікативною інтенцією — квеситиви, констативи, імперативи, оптативи, експресиви, метакомунікативи та риторичні питання. Особлива увага приділяється аналізу того, як різні типи

питальних конструкцій реалізують емоційні, регулятивні та соціально-контактні функції, впливаючи на динаміку спілкування та взаємодію мовців.

У **загальних висновках** викладено результати здійсненого дослідження, сформульовано основні висновки й окреслено перспективи подальшого опрацювання зазначеної проблеми.

Мова виступає універсальним інструментом відображення та передачі інформації про навколишній світ, а також про різні аспекти життя людини та суспільства. Пізнання реальності та її вербалізація здійснюються не лише через стверджувальні чи заперечувальні висловлювання, а й через використання питальних і спонукальних конструкцій.

У межах логіко-філософського підходу питання виступає важливим комунікативним інструментом, оскільки задає напрям взаємодії між учасниками спілкування, визначає характер очікуваної відповіді й формує інтелектуальну структуру діалогу. Таким чином, категорія питальності постає багатовимірним явищем, яке охоплює логічний, онтологічний, когнітивний і комунікативний аспекти, що забезпечує її ключове місце у системі мовних і мисленнєвих категорій.

У межах прагматичного синтаксису питальні висловлювання розглядаються як багатофункціональні одиниці, що здатні реалізувати різноманітні інтенційні значення: від безпосереднього запиту інформації до вираження прохання, сумніву, емоційної реакції чи навіть спонування. Така поліфункціональність зумовлює складність їхнього опису та водночас підтверджує необхідність аналізу питальних конструкцій через поєднання їх формально-синтаксичних, семантичних і прагматичних характеристик.

Аналіз структурно-семантичних характеристик питальних речень англійської мови показав, що вони мають чітко виражену формальну структуру, яка забезпечує їхню впізнаваність у мовленні та тексті. Питальні конструкції відрізняються різноманіттям форм: від повних інтерогативних речень до еліптичних, зустрічних, уточнювальних, риторичних запитань.

Семантичний зміст питальних речень формується на поєднанні об'єктивного компонента, що передає інформацію про зовнішні факти чи події, та суб'єктивного компонента, який відображає позицію, ставлення або емоційний стан мовця. Це забезпечує гнучкість у використанні питальних речень, дозволяючи їм одночасно виконувати функцію отримання інформації та

передавати додаткові конотативні значення, такі як здивування, сумнів, докір,⁵² уточнення чи протест.

Питальні речення англійської мови реалізують широкий спектр прагматичних функцій, формуючи різні типи мовленнєвих актів. Залежно від комунікативної мети вони класифікуються як інтерогативи-квеситиви, інтерогативи-констативи, інтерогативи-імперативи, інтерогативи-оптативи, метакомунікативи та інтерогативи-експресиви.

Найпоширенішими є інтерогативи-квеситиви, які традиційно розглядаються як класичні питальні речення. Вони привертають увагу співрозмовника до відсутності певної інформації та створюють комунікативне напруження, яке зникає після надання відповіді. Квеситиви тісно пов'язані з директивами, оскільки спрямовані на виклик певної дії адресата, проте, на відміну від директив, впливають виключно на мовленнєві дії – надання інформації.

Інтерогативи-експресиви виконують функцію передачі психологічного стану мовця, поєднуючи формальне значення питальності з емоційною семою. Вони можуть виражати обурення, іронію, сарказм, здивування, хвилювання, сумнів або образу, використовуючи емотивну лексику, фразеологізми та модальні дієслова.

Інтерогативи-імперативи поєднують питальну форму з іллокутивною функцією прохань, наказів або заборон. Такі висловлювання реалізують різну іллокутивну силу, дозволяючи мові одночасно запитувати та спонукати співрозмовника до дії. Приклади включають як прохання: *“May I sit in Peter’s chair, as he is not here?”*, наказ: *“But why worry?”*, так і заборону: *“Why are you talking during the lesson?”*.

Інтерогативи-констативи зберігають граматичну форму питального речення, але передають конотативні значення, такі як ствердження, введення нової інформації, докір, уточнення, підтвердження думки, припущення. Комунікативна мета цих актів полягає у твердженні, що робить їх непрямыми способами передати думку мовця.

Інтерогативи-оптативи поєднують питальну форму з вираженням бажання,⁵³ волюнтативної наміри чи умови. Вони дозволяють висловлювати надію, побажання або умови взаємодії співрозмовників, пом'якшувати мовний вплив та створювати ввічливий або емоційно забарвлений запит. Приклади: “*Could we perhaps meet earlier, if it's convenient?*” або “*Чи не могли б ви допомогти мені з цим?*”.

Риторичні питання не вимагають відповіді, передають негативну оцінку, протест або підсилюють емоційне напруження, зберігаючи при цьому питальну форму.

Отже, прагматична класифікація питальних речень англійської мови дозволяє охарактеризувати їх не лише як засіб отримання інформації, а й як інструмент вираження емоцій, регуляції спілкування, формування побажань та впливу на поведінку співрозмовника, що робить їх надзвичайно гнучким і багатовимірним засобом комунікації.

1. Анохіна Т.О. Статус вихідних патернів категорії лакуарності. *Філологічні трактати*. 2014. Т. 6, № 4. С. 5–7.
2. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія] . Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
3. Бевзенко С.П. Сучасна українська мова: Синтаксис [навч. посіб]. К.: Вища школа, 2005. 270 с.
4. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. К.: КНТУШ, 2003. 304 с.
5. Білоус О.М. Теорія перекладу. Кіровоград: Кіровоград. держ. педагог. ун-т ім. Володимира Винниченка, 2002. 116 с.
6. Біскуб І.П. Англomовний дискурс програмного забезпечення як модель мовленнєвої взаємодії людини і комп'ютера. Луцьк: Волин. нац. ун-т. ім. Лесі Українки, 2009. 388 с.
7. Волощук Р. М. Актуалізаційна сфера речень питальної модальності. *Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр.* Чернівці : ЧНУ, 2012. Вип. 598: Романо-слов'янський дискурс. С. 12–16.
8. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну. К.: Четверта хвиля, 2001. 318 с.
9. Гедз С.Ф. Комунікативно-прагматичні особливості висловлювань з інтерогативним значенням у сучасній англійській мові: дис. канд. філол. наук: 10.02.04. К., 1998. 163 с.
10. Гедз С. Ф. Риторичні запитання в сучасній англійській мові: комунікативно- функціональний аспект. Актуальні питання іноземної філології. 2015. № 3. С. 35-41.
11. Гладуш Н.Ф. Прагматичні модифікації при перекладі. *Вісник Сумського державного університету*. Суми, 2003. № 4. С. 50–53.
12. Гнезділова Я.В. Синтаксична структура як статистичний параметр диференціації емоційного та емотивного дискурсів (на матеріалі англійської мови). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету: Серія Філологія*. Том 7. №1. 2004. К.: Вид. центр КНЛУ.

- C.119 –127.
13. Граматичні проблеми перекладу: Конспект лекцій та дидакт. матеріал для студ. лінгвіст. спец. / уклад. Г.Г. Вахнік. Черкаси: ЧПІ, 2001. 84 с.
 14. Гудманян А.Г. Структурні особливості англійських та українських інтерогативів. *I Всеукраїнська науково -практична конференція “Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції”*, 3 квітня 2008 р.: тези доповідей. К.: НАУ, 2008. – С. 40–44.
 15. Гуйванюк Н.В. Питальні речення в сучасній українській мові. Чернівці: Рута, 2000. 66 с.
 16. Дубовський Ю.О. До проблеми вивчення інтонації зустрічного питання в сучасній англійській мові. *Іноземна філологія*. Вип.14. Львів: Вид-во Львівського університету, 1968. С. 40–47.
 17. Загнітко А. П. Прагматичні типи речень. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. Вип. 31. С. 164–167.
 18. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.
 19. Коцюба З.Г. Експресивність номінативних речень як перекладознавча проблема (на мат. англ. та укр. мов): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. К., 2001. 209 с.
 20. Кочерган М.П. Основи зіставного мовознавства. К.: Академія, 2006. 424 с.
 21. Левицький А.Е. Comparative grammar of English and Ukrainian. (Порівняльна граматики англійської та української мов). К.: Освіта України, 2007. 138 с.
 22. Мацько Л.І. Стилїстика української мови. К.: Вища школа, 2003. 462 с.
 23. Павленко Л.І. Синтаксичні та функціонально-семантичні характеристики експлікаційних моделей в англ. розмовному мовленні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2004. 20 с.

24. Павленко Н.С. Історія вивчення питального речення [Електронний ресурс]. Режим доступу : [http // www.rusnauka.com](http://www.rusnauka.com), вільний. Загол. з екрану. Мова укр.
25. Панкова М. В. Еволюція лінгвістичних поглядів на питальні речення: семантичний і комунікативний аспекти. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія:Філологія. Мовознавство*. 2009. Т.105, Вип. 92. С. 102–106
26. Почепцов О.Г. Семантична структура питального речення. *Мовознавство*. 1978. № 6. С. 69–72.
27. Приходько А.М. Когнітивно-дискурсивна самоорганізація композитних мовленнєвих актів у різносистемних мова. *Вісник Харків. нац. ун-ту. імені В.Н. Каразіна*. Харків, 2004. № 635 С. 150–154.
28. Сітко А.В. Англійське питальне речення в рамках теорії мовленнєвої діяльності. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: *Збірн. наук. праць факультету лінгвістики Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету*. К.: ІВЦ Держкомстату України. 2005. Вип. 10. С. 120–128.
29. Сітко А.В. Відтворення альтернативних питальних структур англійської мови засобами української. *Українська наукова термінологія. Проблеми перекладу*. № 2 К.: Наукова думка, 2009. С. 118–124.
30. Сітко А.В. Інверсія як прояв граматичних та стилістичних потенцій порядку слів в англійській мові та проблеми перекладу. *Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції “Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах”*. К.: НАУ, 2004. С. 3–5.
31. Сітко А.В. Комунікативні типи англійських речень та їх функції. *Філологічні студії*. Луцьк, 2005. № 1-2(3132). С. 128–131.
32. Сітко А.В. Особливості відтворення етикетних форм англомовних питальних речень. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. Праць*. Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К.: Логос, 2007. Вип. 11. С. 296–302.
33. Сітко А.В. Прагматична інтерпретація вторинних функцій англійських

- інтерогативних конструкцій як проблема перекладу. *Наукові записки КДПУ імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч.* Кіровоград, 2008. Вип. 75(5). С. 321–325.
34. Сітко А.В. Мовленнєве навантаження риторичних питань у процесі комунікації. *Актуальні проблеми науково-технічного перекладу: Колективна монографія.* Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2007. Вип. 2. С. 212–218.
35. Соболь Ю.О. Прагматичні особливості мови ділової кореспонденції (на матеріалі англійської мови). *Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія: Всеукр. зб. наук. пр.* Черкаси: ЧІТІ, 2001. Число п'яте. С. 219–222.
36. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика. Винница: Нова Книга, 2009. 272 с.
37. Хомський Н. Роздуми про мову. Львів: Ініціатива, 2000. 352 с.
38. Чайка Л.В. Питальні висловлювання у комунікативному аспекті (на мат-лі англ. мови): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». К., 1998. 20 с.
39. Чайка Л.В. Питальні висловлювання у комунікативному аспекті (на мат-лі англ. мови): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. К., 1998. 163 с.
40. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. К.: Либідь, 2007. 248 с.
41. Шабат С. Т. Категорія питальної модальності в сучасній українській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Івано-Франківськ, 2000. 203 с.
42. Шаян Л.П. Суспільні комунікації. К.: ГК “Динаміка”, 2008. 180 с.
43. Швачко С.О. Квантитативні одиниці англійської мови. Вінниця: Нова Книга, 2008. 128 с.
44. Швачко С.О. Типологія синтаксичних зв'язків (на матеріалі англійської, української та російської мов). *Проблеми зіставної семантики.* 2003. № 6. – С. 312–318.
45. Korunets' I.V. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages. Vinnytsya: Nova Knyha Publishers, 2004. 464 p.
46. Shevchenko I.S. Meaning as discursive construal in Cognitive- Pragmatic

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

47. Великий тлумачний словник сучасної української мови : уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
48. Основні лінгвостилістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / уклад. І. І. Коломієць. Умань: ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с.
49. Філософський словник. К.: Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
50. Merriam-Webster Dictionary. [Electronic resource]. Available from: <https://www.merriam-webster.com/dictionary>.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

51. Ashlee J. Love in Ruins. Mustang : Tate Publishing, 2010. 271 p.
52. Bhushan S. Only You Understood My Dream: Love Friendship Dream. New Delhi : Educreation Publishing, 2013. 107 p.
53. Clark R. Yes, My Darling Daughter. Morrisville : Lulu.com, 2010. 154 p.
54. Griffith R. The Valley of Golden Dreams. Bloomington : Xlibris Corporation, 2011. 147 p.